

“Istanbul és una ciutat que els jueus l’hem viscuda com un conte”

Mario Levi (Istanbul, Turquia, 1957) escriptor descendent de sefardites, va novel·lar el 1999 la història d’una família jueva d’Istanbul al llarg del segle XX. Es pot trobar a casa nostra en versió castellana (*Estambul era un cuento*. Galaxia Gutenberg-Círculo de Lectores).

—La novel·la és un mosaic fet de peces d’extensió diversa. La vàreu començar a escriure de manera fragmentària, sense tenir-la tota al cap?

—Exacte. Quan vaig començar, només tenia una idea al cap: escriure la història d’una família jueva d’Istanbul, dels anys vint als vuitanta. I com més escrivia, més recordava les històries que m’havien explicat a casa o que havia viscut i vist, episodis que no recordava però que m’havien quedat desats al cervell. És la màgia de l’escriptura: com més escrius, més records. Per això vaig trigar set anys a escriure-la.

—Sense l’ajut de la ficció?

—Amb el seu ajut. La ficció és molt important, encara que el que escriguis sigui autobiogràfic. La ficció et permet, per exemple, crear un personatge que és la suma de tres o quatre persones conegudes. Fet i fet, tot el que escrius és autobiogràfic. Fins i tot, penso, la imaginació és autobiogràfica. Ara, la realitat de la literatura és molt diferent de la realitat de la vida. Quan escrius, pots oblidar o afegir.

—Per què és un conte, Istanbul?

—Si la ciutat ha estat sotmesa a un canvi continu com és el cas, t’hi sents estranger i la vius com un conte. Istanbul és, a més, una ciutat d’emigrants, de l’exili, i el pes dels records familiars del país que vas deixar és molt fort. La meua família va venir-hi el 1492, després de ser expulsada d’Espanya, i en va conservar molts records i tradicions. Jo pertanyo a la darrera generació que parlava judeocastellà a casa. Tot això fa que Istanbul es pugui percebre com un conte.

—Alexandria, diu en un dels capítols, també és un conte.

—També. Ho va ser per als meus personatges. Com es pot transformar una ciutat en un conte? Quan es perd, quan la memòria s’allunya de la realitat quotidiana. És el destí de moltes ciutats del món.

Mario Levi ha escrit la història d’una família jueva sefardita que, com la seva, ha viscut a l’Istanbul del segle XX.

—La vostra família se sentia jueva o turca? A Alemanya, els jueus exterminats per Hitler se sentien alemanys.

—Jueva. Eren una comunitat a part, més tradicional que religiosa, si bé tenien moltes relacions, comercials i de veïnatge, amb les altres comunitats. Jo vaig rebre una educació religiosa jueva a casa i a la sinagoga, però en la meua generació molts ja ens vam fer jueus laics. I ara n’hi ha molts més. Fins i tot es donen matrimonis mixtos. Jo penso que ser jueu ara és una qüestió de cultura i d’identitat, i la religió hi té poc pes, només hi ocupa un espai íntim. Em sento jueu i turc i el més significatiu és que escric en turc i per a l’escriptor la llengua és la pàtria. La meua identitat nacional passa per la llengua. Per això respecto molt els escriptors que tenen un gran amor per les seves llengües i lluiten per la seva existència, perquè cada llengua és un univers.

—Quin és el vostre univers literari?

—Està format per la literatura occidental i per la filosofia i la música orientals. Vaig anar a una escola francesa, el francès era la llengua dels avis materns i a la universitat vaig estudiar llengua i literatura franceses. També sé espanyol. Vaig perfeccionar-lo a l’Escola Oficial d’Idiomes de Barcelona, el 1978. I alhora m’apassiona la literatura alemanya, la de Kafka i Canetti, per exemple. Però, com que visc a Turquia, també m’ha interessat la filosofia i la música sufís. La sensació de pertànyer a Occident i a Orient és molt profunda en mi. Recordeu que Istanbul va ser la capital de tres imperis, dos dels quals eren cristians, el romà i el bizantí. Per això, el personatge principal de la novel·la és Istanbul.

—Temeu que Turquia deixi de ser tolerant i laica, amb el nou govern musulmà?

—No. No tenim la tradició de viure en un país totalment religiós. El mateix imperi otomà, que era musulmà, no era un imperi gaire religiós. Nosaltres tenim un gran amor pel laïcisme. El problema és que el laïcisme no és sinònim de democràcia, com ens ha ensenyat la història turca. El problema, a Turquia, és de democràcia real.

Lluís Bonada